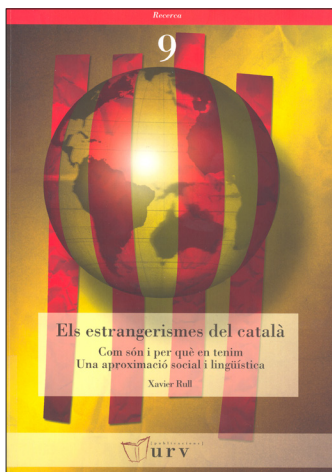

Ressenya

Els estrangerismes del català. Com són i per què en tenim. Una aproximació social i lingüística

Les Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili han editat fa poc aquesta obra¹ de Xavier Rull, professor d'aquesta universitat que acumula ja una extensa producció d'estudis sobre el lèxic, la terminologia i altres aspectes relacionats. L'objectiu d'aquest llibre és, en paraules de l'autor mateix, "explicar, de manera amena i didàctica, com són els estrangerismes de la llengua catalana, per què en tenim i com es gestionen". També indica explícitament que s'ha volgut adreçar a un públic ampli ("el conjunt de la població que té interès per la cultura, la llengua, la comunicació i el funcionament de les societats"), defugint l'especialització excessiva, però sense renunciar, és clar, al públic propi d'aquesta mena de reflexions lingüístiques ("tècnics lingüístics, traductors, terminòlegs, professors, editors, etc.").

Probablement aquesta voluntat d'arribar a un públic com més general millor explica algunes de les característiques més evidents del treball. D'entrada, és l'argument principal per a la tria de la forma *estrangerisme* en el títol del llibre: una tria que s'aparta conscientment de la forma més emprada actualment pels especialistes (que solen referir-se a aquest concepte amb la forma *manlleu*); Rull considera que per al gran públic resulta més comprensible la forma triada.

Dades bàsiques

RULL, Xavier
Els estrangerismes del català.
Com són i per què en tenim. Una
aproximació social i lingüística
Tarragona: Publicacions URV, 2008
ISBN 978-84-8424-100-3

Autor de la ressenya

F. Xavier Fargas Valero
TERMCAT, Centre de Terminologia

De fet, i com no podia ser d'una altra manera, el lector trobarà ja a les pàgines inicials del volum les reflexions de l'autor sobre els aspectes de nomenclatura, de terminologia, perquè precisament en aquest terreny aquest és un punt especialment discutit i relliscós, i etiquetes com *estrangerisme*, *manlleu*, *préstec*, *interferència*, *forasterisme*, *barbarisme* i encara d'altres no són utilitzades exactament amb els mateixos valors per tothom, ni han rebut el mateix tractament al llarg del temps.

Altres autors, com Payrató,² han fet en aquest punt aproximacions prou ajustades referides a la realitat catalana. Rull, però, no pretén aprofundir en les categoritzacions teòriques, sinó que se'n val en diversos punts de l'obra per anar presentant les diverses perspectives que aborda per acabar oferint un panorama general del fenomen del manlleu, centrat en el cas català, però sense defugir l'exemplificació en altres llengües quan ho considera adequat.

Precisament l'exemplificació abundantíssima és, sense cap mena de dubte, un dels grans valors d'aquest llibre. Hi ha molts exemples, tant d'àmbits especialitzats com de l'àmbit general, i provinents d'un munt de fonts diverses, la qual cosa posa de manifest la capacitat de treball i la varietat de fonts d'informació de l'autor, que demostra que està perfectament al dia de les obres de referència i que, alhora, no s'està d'utilitzar informació recollida personalment aquí i allà, oralment o passant pel carrer.

1. RULL, Xavier. *Els estrangerismes del català: com són i per què en tenim. Una aproximació social i lingüística*. Tarragona: Publicacions URV, 2008. (Recerca; 9)
2. PAYRATÓ, Lluís. *La interferència lingüística: comentaris i exemples català-castellà*. Barcelona: Curial; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985. (Textos i estudis de cultura catalana; 12)

L'abundància d'exemples fa més evident, tanmateix, una absència que potser només notaran els lectors més especialitzats, i és que hauria estat molt útil un índex de les paraules tractades. Elaborar un índex d'aquesta mena és una feina no pas senzilla, i potser la voluntat ja esmentada de fer una obra adreçada als interessos d'un públic general també pot explicar que en aquesta edició se n'hagi prescindit.

El llibre presenta efectivament una panoràmica general sobre el manlleu, que s'aborda des de les diverses perspectives que admet l'estudi d'aquest fenomen (motivació, tipologia, tractament de les formes manlevades, etc.). Es pot destacar especialment la incorporació constant de la perspectiva social, que massa sovint és menystinguda en les obres de reflexió lingüística, i també és molt destacable el caràcter aplicat que es dóna al text, farcit de propostes i d'anàlisis de les propostes difoses per tota mena d'agents implicats: institucions normatives, mitjans de comunicació, especialistes, etc.

D'acord amb la voluntat didàctica anunciada, la informació es presenta en 14 capítols breus i, encara, dins de cada capítol, s'esmicola en altres apartats (fins a 77). Aquesta presentació fa més amena la lectura, tot i que en algun moment les diverses categoritzacions utilitzades s'encavalquen i resulta inevitable alguna repetició, especialment en els exemples. Segurament aquest esbocinament de la informació ha contribuït en algun cas a algunes parcel·lacions discutibles, i al lector que faci una consulta puntual de l'obra li pot passar per alt algun aspecte no pas perquè no hi sigui, sinó perquè està situat en un apartat diferent del que potser es podria esperar. Així, per exemple, sobta que quan es parla dels motius que expliquen la incorporació dels manlleus (capítol 6) no es parli de la univocitat semàntica (per a una persona que vol designar un concepte nou resulta natural fer servir una "etiqueta" lingüística nova, en una altra llengua, que per a ella no volia dir res fins a aquell moment). Aquest aspecte és tractat convenientment al llibre, però al capítol 8, dedicat a la difusió dels manlleus. Per tant, la informació hi és, però de vegades pot costar una mica de trobar-la.

L'anunciada voluntat didàctica, doncs, es concreta en l'abundància d'exemples, en el to volgutament divulgatiu i en la distribució de la informació en apartats breus. Però, per evitar malentesos, s'ha d'observar que l'obra no està concebuda com un manual per a l'aprenentatge; naturalment, se'n pot treure partit en classes i cursos adreçats especialment a lingüistes, però resultarà imprescindible que el docent faci una feina de selecció i de reestructuració de la informació. En aquest mateix sentit, potser es podria haver fet ús d'algun altre recurs editorial o gràfic (esquemes, quadres) o haver distribuït l'exemplari d'alguna manera que facilités més la lectura (vegeu com a exemple l'apartat 10.5, dedicat a les vacil·lacions en l'adaptació gràfica dels manlleus, amb més de deu pàgines atapeïdes de text, exemples i extenses notes a peu de pàgina que potser es podrien haver resolt amb una presentació més lleugera).

El mateix apartat que acabem d'esmentar ens serveix d'exemple també a l'hora de consignar alguna de les aportacions més destacades del volum. Efectivament, és molt interessant el bloc dedicat als aspectes lingüístics de la naturalització dels manlleus, i l'autor hi fa aportacions inèdites i pertinents. També conté aportacions ben interessants la part dedicada a l'anàlisi de la interferència lingüística en els diversos àmbits en què es dóna (lèxic, sintàctic, morfològic i fonètic, però també prosòdic, ortogràfic, tipogràfic, pragmàtic i fraseològic). I, sobretot, com a element més positiu convé assenyalar la concepció mateixa de l'obra i l'ambició mostrada per l'autor, perquè en el panorama lingüístic català encara no hi havia cap obra que presentés una aproximació al fenomen del manlleu des de totes les perspectives possibles.

A l'altre costat de la balança, és ben cert que hi ha algunes mancances: en diversos passatges del text es poden trobar algunes afirmacions imprecises; en altres casos, afirmacions que queden injustificades, i, en algun altre cas, que fins i tot són desmentides pel mateix text. Per posar un

exemple de cada, algunes definicions (com la de *camp semàntic*, p. 87) són massa genèriques; l’afirmació de la nota 117 no es justifica documentalment, i contrasta en canvi amb la prolixa informació oferta a la nota 21; i a la pàgina 134 s’afirma que “En qualsevol cas, l’adaptació [del manlleu] no s’ha de fer a mitges”, però el mateix autor demostra poques pàgines més endavant fins a quin punt són presents (i segurament inevitables) les vacil·lacions en els processos d’adaptació. També és possible que algú trobi a faltar alguna referència als diversos usos i possibilitats de marcatge dels manlleus en els textos, o a la manera com aquests elements es presenten en les fonts lexicogràfiques o de consulta. De tota manera, aquesta mena de problemes i d’absències s’expliquen prou si es tenen presents els objectius explícits de l’obra, i no en desvirtuen les virtuts com a aproximació general a un fenomen gramatical més complex del que molta gent es pensa.

En conclusió, ens trobem davant d’una obra que s’adequa als objectius que es proposa: és una aproximació al manlleu amb un volum d’informació molt considerable, que com un calidoscopi va presentant les diverses facetes d’anàlisi que permet l’estudi d’aquest aspecte lingüístic. El lector que s’interessi per aquest punt de la llengua per primer cop hi trobarà una perspectiva molt completa, redactada en un to que s’allunya dels tecnicismes i de l’especulació científica, i busca sempre el vessant social i aplicat. La riquesa en exemples fa, a més a més, que la lectura sigui entretinguda i amena. Per la seva banda, l’especialista hi veurà els avantatges de trobar sumades en un sol volum moltes de les diverses perspectives d’anàlisi que permet el manlleu, i, encara, podrà contrastar les opinions que Rull expressa amb llibertat i claredat sobre les diverses solucions impulsades pels diversos agents implicats en la difusió de manlleus o de propostes alternatives.

